

Sylaby

Lexikológia SJ pre prekladateľov

Vyučujúca	Mgr. et Mgr. Soňa Rešovská, PhD. sona.resovska@unipo.sk
Kód predmetu	1ISJM/PLEXI/22
Typ predmetu	prednáška + seminár
Študijný odbor	prekladateľstvo a tlmočníctvo
Študijný program	slovenský jazyk a kultúra v kombinácii
Stupeň štúdia	Bc.
Ročník	2.
Rámcová časová špecifikácia	letný semester akad. r. 2025/2026
Časová dotácia	1+2 hod. týždenne spolu za semester 13+26 hodín
Spôsob ukončenia predmetu	skúška
Počet kreditov	3
Ďalšie informácie	https://e.ff.unipo.sk/ kurz Lexikológia SJ pre prekladateľov

Požiadavky na udelenie kreditov

• Pravidelná účasť. **Maximom je absencia na 25 % výučby, tzn. 2 seminároch a 2 prednáškach. Táto podmienka sa uplatňuje aj v prípade dištančnej online výučby.**

• Na každú seminárnu hodinu musí prísť študent pripravený (tzn. mať **PREŠTUDOVANÉ** materiály k jednotlivým témam zverejnené na webstránke kurzu v Moodli, resp. zopakované témy, ktoré boli predmetom štúdia *Lexikológia slovenského jazyka*). Obsahom seminárnych cvičení bude praktické precvičenie lexikálnych javov na základe cvičení zverejnených v Moodli.

V bodovom hodnotení sa zohľadní:

- Praktické zadania (podľa postupne zadávaných inštrukcií).
- Úspešné absolvovanie skúškového testu.

Výsledné hodnotenie bude pozostávať z týchto častí:

	max.	min.
Praktické zadania	50	25
Skúškový test	90	45
Spolu	140	70

Výsledné hodnotenie:

A	100,00 – 90,00 % úspešnosť
B	89,99 – 80,00 %
C	79,99 – 70,00 %
D	69,99 – 60,00 %
E	59,99 – 50,00 %
FX	49,99 % a menej

Povinná študijná literatúra:

- FURDÍK, J.: Teória motivácie v lexikálnej zásobe. Košice: Vydavateľstvo LG 2008.
- OLOŠTIAK, M.: Aspekty teórie lexikálnej motivácie. Prešov: FF PU 2011.
- OLOŠTIAK, M.: Lexikálna paradigmatika, sémantika a kombinatorika. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017. Dostupné online:
<http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak10>
- OLOŠTIAK, M.: Slovtvorba, slovnodruhovú prechody, preberanie a skracovanie lexém. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017. Dostupné online:
<http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak11>
- OLOŠTIAK, M.: Študijné materiály z lexikológie. Zverejnené na internete:
<https://e.ff.unipo.sk/>
- OLOŠTIAK, M. – IVANOVÁ, M. a kol.: Slovník slovtvorných prostriedkov v slovenčine. Prešov: FF PU 2021. Dostupné online:
<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak24>
- SOKOLOVÁ, M. – OLOŠTIAK, M. – IVANOVÁ, M. a kol.: Slovník koreňových morfémy slovenčiny. Prešov: FF PU 2005 (2. vyd. 2007; 3. vyd. 2012).

Ďalšia odporúčaná literatúra:

- DOLNÍK, J.: Lexikológia. Bratislava: Univerzita Komenského 2003.
- Encyklopédia jazykovedy. Red. J. Mistrík. Bratislava: Obzor 1993 (heslá z oblasti lexikológie, lexikálnej sémantiky, frazeológie a slovtvorby).
- FURDÍK, J.: Slovenská slovtvorba. (Teória, opis, cvičenia.) Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004.
- FURDÍK, J.: Slovtvorná motivácia a jej jazykové funkcie. Levoča: Modrý Peter 1993.
- HORECKÝ, J. – BUZÁSSYOVÁ, K. – BOSÁK, J. a kol.: Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. Bratislava: Veda 1989.
- Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala, M. Pisárčiková. 4. vyd. Bratislava, Veda 2004.
- OLOŠTIAK, M. (ed.): Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2015.
- ONDRUS, P. – HORECKÝ, J. – FURDÍK, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1980.
- SOKOLOVÁ, M. – MOŠKO, G. – ŠIMON, F. – BENKO, V.: Morfematický slovník slovenčiny. Prešov: Náuka 1999.
- Synonymický slovník slovenčiny. Red. M. Pisárčiková. 1.vyd. Bratislava: Veda 1995.

Program prednášok

1. týždeň (16. 2. 2026)

Lexikografia

Lexikografická terminológia a typológia slovníkov. Významné slovníkové projekty po r. 1945. Normatívne slovníky. Krátky slovník slovenského jazyka – štruktúra hesla, problematika kvalifikátorov, typy výkladov. Slovník súčasného slovenského jazyka – komplexný slovník, dôraz na lexikálny štandard, funkčné kvalifikátory.

2. a 3. týždeň (23. 2. a 2. 3. 2026)

Antropomorfizácia lexiky a teória lexikálnej motivácie I a II.

Podstata a rozsah pojmu lexikálnej motivácie. LJ ako bilaterálny jazykový znak. Schéma jazykového znaku. Pojem motivovanosti a arbitrárnosti LJ. Motivácia a transparentnosť. Náhodnosť – motivovanosť – nevyhnutnosť. Motivačná typológia. paradigmatická, fónická, sémantická, morfológická, slovtvorná, syntaktická, frazeologická, onymická, interlingválna,

abreviačná, expresívna, registrová, terminologická, sociolektická, temporálna, teritoriálna, individualizačná motivácia.

4. týždeň (9. 3. 2026)

Obohacovanie lexiky. Nominačné typy motivácie

Spôsoby tvorby nových pomenovaní. Paradigmatická, slovotvorná, syntaktická, morfológická, interlingválna, abreviačná motivácia.

5. týždeň (16. 3. 2026)

Kolokabilita, syntagmatika a syntaktická motivácia

Kolokabilita, kolokácia, kolokačná kompatibilita a inkompatibilita, kolokačná potencia, kolokačná paradigma, kolokačný typ. Viacslovné pomenovanie (VP) ako typ lexémy. Triedenie viacslovných pomenovaní. Systémová a funkčná charakteristika jednotlivých typov VP. Neutrálne VP (tzv. združené pomenovanie) ako typ VP. Kritériá na odlišenie VP a voľnej syntagmy. Dynamické procesy a vzťahy medzi jednoslovnými a viacslovnými pomenovaniami – univerbizácia a multiverbizácia. Syntaktická motivácia vo vzťahu k iným typom lexikálnej motivácie.

6. týždeň (23. 3. 2026)

Frazémy a frazeologická motivácia

Frazeológia, frazéma, vlastnosti frazém. Typy frazém. Sémantika frazém. Konštrukčné podoby frazém a ich typológia. Frazeologické petrifikáty, varianty frazém, aktualizácie frazém. Problematika prekladu frazém.

7. týždeň (30. 3. 2026)

Slovotvorná motivácia I.

Onomaziologická (pomenovacia) štruktúra slovotvorne motivovaných slov.

8. týždeň (6. 4. 2026)

Deň pracovného pokoja

9. týždeň (13. 4. 2026)

Slovotvorná motivácia II.

Slovotvorná paradigmatica. Slovtvorné útvary rovnakokoreňové.

10. týždeň (20. 4. 2026)

Slovotvorná motivácia III.

Slovotvorná paradigmatica. Slovtvorné útvary rôznokoreňové.

11. týždeň (27. 4. 2026)

Nadstavbové typy motivácie

Podstata pragmatických motivačných typov. Expresívna, registrová, terminologická, sociolektická, teritoriálna, temporálna, individualizačná motivácia.

12. týždeň (4. 5. 2026)

Motivačná relačnosť a dynamika

Motivačná kooperácia. Motivačná determinácia. Motivačná inkompatibilita. Motivácia a demotivácia.

13. týždeň (11. 5. 2026)

Onymická motivácia a onomastika

Podstata onymickej motivácie. Vlastné mená (propriá), ich semiotický a jazykovokomunikačný status. Onymická motivácia, vlastné meno ako špecifický typ jazykového znaku. Preberanie vlastných mien. Rozdiely medzi adaptáciou apelatív a proprií.

Program seminárov

1. týždeň (16. a 17. 2. 2026)

Úvodný organizačný seminár a Úvod do lexikológie a lexikografie

2. týždeň (23. a 24. 2. 2026)

Lexikografia I

Slovenská lexikografia. Významné slovníkové projekty po r. 1945. Normatívne slovníky. Krátky slovník slovenského jazyka. Nenormatívne slovníky. Slovník súčasného slovenského jazyka – komplexný slovník, dôraz na lexikálny štandard, funkčné kvalifikátory. Precvičovanie práce so základnými slovenskými lexikografickými prácami.

3. týždeň (2. a 3. 3. 2026)

Lexikografia II

Zostavovanie heslára všeobecného a špecializovaného slovníka – úvod do problematiky a praktické úlohy.

4. týždeň (9. a 10. 3. 2026)

Lexikografia III

Koncipovanie hesiel. Praktická hodina

5. týždeň (16. a 17. 3. 2026)

Lexikografia IV

Koncipovanie hesiel. Praktická hodina

6. týždeň (23. a 24. 3. 2026)

Kolokabilita, viacslovné pomenovania a syntaktická motivácia

Kolokabilita, kolokácia, kolokačná kompatibilita a inkompatibilita, kolokačná potencia, kolokačná paradigma, kolokačný typ. Viacslovné pomenovanie (VP) ako typ lexémy. Triedenie viacslovných pomenovaní. Systémová a funkčná charakteristika jednotlivých typov VP. Neutrálne VP (tzv. združené pomenovanie) ako typ VP. Kritériá na odlíšenie VP a voľnej syntagmy. Dynamické procesy a vzťahy medzi jednoslovnými a viacslovnými pomenovaniami – univerbizácia a multiverbizácia. Syntaktická motivácia vo vzťahu k iným typom lexikálnej motivácie.

7. týždeň (30. a 31. 3. 2026)

Frazémy a frazeologická motivácia

Frazeológia, frazéma, vlastnosti frazém. Typy frazém. Sémantika frazém. Konštrukčné podoby frazém a ich typológia. Frazeologické petrifikáty, varianty frazém, aktualizácie frazém.

8. týždeň (6. a 7. 4. 2026)

Deň pracovného pokoja a rektorské/dekanské voľno

9. týždeň (13. a 14. 4. 2026)

Slovotvorná motivácia I

Motivant a motivát (motivačná dvojica). Slovotvorný základ derivatémy – typovosť a variantnosť. Druhy slovotvorných základov. Druhy slovotvorných formantov. Slovotvorné spôsoby a postupy. Derivačné postupy: sufixácia, prefixácia, transflexia, reflexivizácia, konfixácia. Kompozičné postupy: nevlastná kompozícia (juxtapozícia), vlastná (čistá) kompozícia, kompozično-derivačné postupy. Slovotvorný vzorec.

10. týždeň (20. a 21. 4. 2026)

Slovotvorná motivácia II

Obsahová stránka (onomaziologická štruktúra) derivatémy. Onomaziologická báza, onomaziologický príznak, onomaziologický spoj. Onomaziologická štruktúra derivátov a kompozít. Vzťah medzi lexikálnym a slovotvorným významom.

11. týždeň (27. a 28. 4. 2026)

Slovotvorná motivácia III

Slovotvorná paradigmatica – slovotvorné útvary. Rovnakokoreňové slovotvorné útvary – slovotvorný rad, slovotvorná paradigma, slovotvorné hniezdo. Lexikografické zachytenie slovotvorných hniezd v Slovníku koreňových morféme v slovenčine. Rôznokoreňové slovotvorné útvary: slovotvorný typ, onomaziologická kategória, typ onomaziologickej kategórie.

12. týždeň (4. a 5. 5. 2026)

Nadstavbové typy motivácie

Podstata pragmatických motivačných typov. Expresívna, registrová, terminologická, sociolektická, teritoriálna, temporálna, individualizačná motivácia.

13. týždeň (11. a 12. 5. 2026)

Motivačná relačnosť a dynamika

Motivačná kooperácia. Motivačná determinácia. Motivačná inkompatibilita. Motivácia a demotivácia.